

12. Fedornyak N. B. Transformatsiya muzychnoyi fol'klornoyi tradytsiyi u seredovyshchi ukrayins'koyi diaspyry Pivnichnoyi Ameryky: istoryko-vykonavs'kyu aspekt: dys... kandydata mystetstvoznavstva (doktora filosofiyi): 17.00.03 muzychnе mystetstvo / LNMA im. M. Lysenka. L'viv, 2020. 316 s.

13. Furdychko A. Ukrayins'kyu melos na zlami tysyacholit': dynamika fol'klornoyi tradytsiyi. Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 2008. 316 s.

UDC 784.4'06(=161.2'282.2Лем)

7.091[316.7:005](477+100)

**POPULARIZATION OF LEMKOS SONG FOLKLORE IN THE PERFORMING PRACTICE
OF UKRAINIAN AND ABROAD ARTISTS**

Fabryka-Protska Olga – Doktor of Study of Art, Professor, Professor of the Department of Musical Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art of the Educational and Scientific Institute of Arts of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

The specifics of the development and popularization of Lemkos folk songs in the context of vocal performance during the period of Ukrainian Independence are comprehensively covered. The creative activity of famous singer-performers, vocal talent shows, festivals of Lemkos culture in the socio-cultural space is revealed. The role of folklore material is outlined. It is noted that in recent decades, music belonging to mass culture with its simplified and expressive means, complex processes of exchange, both folk and professional samples of musical creativity easily penetrates the socio-cultural space of any national culture. It has been proven that in the first decades of the XXI century, it is the vocal sphere, among other forms of art, that becomes the leader in terms of the frequency and scale of broadcasts in the media space and Internet networks.

Key words: vocal performance, identification, Lemkos songs, folklore, festival, intercultural communication, socio-cultural space, performers, event technology.

Надійшла до редакції 22.05.2023 р.

УДК 78.01: 78.071: 789.5

ЕСТРАДНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО БАНДУРНОГО МИСТЕЦТВА

Дутчак Віолетта – доктор мистецтвознавства, професор, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», Івано-Франківськ,
<https://orcid.org/0000-0001-6050-4698>;
<https://doi.org/10.35619/ucpm.vi44.610>
violetta.dutchak@pnu.edu.ua

Карась Ганна – доктор мистецтвознавства, професор, ДВНЗ «Прикарпатський Національний університет ім. В. Стефаника», Івано-Франківськ
<https://orcid.org/0000-0003-1440-7461>;
hanna.karas@pnu.edu.ua

Аналізується бандурне виконавство України та української діаспори кінця ХХ – поч. ХХІ ст. у контексті вимірів функціонування естрадного мистецтва, його естетичних та жанрово-стильових вимог. У поле зору дослідників увійшла творчість солістів-виконавців та колективів (однорідних і мішаних за вокальним складом та інструментарієм), що здобули популярність, репрезентують інноваційний підхід до репертуару та його сценічної інтерпретації, активно популяризують бандурне мистецтво участю у медіа-шоу, активній промоції у соціальних мережах, звукозаписній та фестивалній діяльності. Визначено основні тематичні та жанрові напрями репертуару представників сучасного бандурного мистецтва, що репрезентують естрадний вимір, розраховані на широку масову аудиторію, представлені в інтернет-просторі. Виявлено рівні взаємодії бандурної композиторської творчості з фольклором та сучасними виконавськими тенденціями (видовищність, театралізація, кавери та ін.)

Ключові слова: естрадне виконавство, естетика та форми естрадного мистецтва, бандурне мистецтво України та української діаспори, солісти-бандуристи, ансамблі бандуристів, репертуарні та жанрово-стильові пріоритети, звукозаписи, медіа-шоу, фестивалний рух.

Постановка проблеми. Українське бандурне мистецтво на сучасному етапі розвитку – унікальне за своєю репрезентацією – від реконструкції традиційного кобзарства на відроджених діатонічних інструментах (кобза Вересая, старосвітська бандура, торбан), академічних класичних форм сольного та ансамблевого музикування (на удосконалених хроматичних інструментах різних типів) до оригінальних модерних проявів жанрів і форм, експериментальних конструкторських (електробандура, пластика, карбонова бандура) і репертуарних пошуків (обробки і кавери популярної музики, джаз, естрадні композиції). Бандура сьогодні звучить не лише як вияв українського національно-ідентифікаційного музичного коду (інструментарій, стрій, тембр, репертуар), але й інструмент із широкими технічними та виразовими можливостями у її сольному, ансамблевому, оркестровому, акомпануючому

(концертмейстерському) статусі для відтворення музики різних стилів і жанрів світової музичної спадщини. Проте актуальним залишається осмислення сучасних напрямів розвитку бандури, засвідчених її активним входженням до масової, естрадно-розважальної та популярної сфери, представленням у медіа-просторі, різноманітних публічних проєктах, зокрема шоу. Окремі з них можуть презентувати взаємодію академічного та естрадного виконавського напрямів, інші – фольклорного й естрадного, інші можуть визначатися як кітчеві чи модні явища. Важливою постає потреба диференціації напрямів та перспектив розвитку сучасного бандурного мистецтва, його входження до світового культурного простору.

Останні дослідження та публікації. Бандурне мистецтво сучасності – предмет вивчення багатьох дослідників з позиції історії виконавства, його сольних та ансамблевих форм, композиторської творчості для бандури, методики навчання та технічних аспектів гри, практики фестивального руху тощо. Слід відзначити монографічні та дисертаційні дослідження, наукові публікації М. Березуцької [1], О. Бобечко [2], Н. Брояко [3], І. Лісняк [13–14], Л. Мандзюк [15], Г. Матвіїва [16], Х. Петринки [24], Т. Слюсаренко [19], Т. Чернети [22] та ін. Бандурне мистецтво української діаспори перебуває в об'єктиві активного вивчення авторів статті В. Дутчак [5] і Г. Карась [8], а також О. Кубік [6], Н. Федорняк [21]. Естрадні тенденції сучасної музики досліджують О. Колубаєв [10], У. Конвалюк [11], Т. Самая [18], В. Гормахова [20] та ін.

Мета статті – комплексне дослідження бандурної творчості й виконавства України та української діаспори кінця ХХ – початку ХХІ ст. у контексті розвитку естрадного музичного мистецтва, вияв спільних тенденцій та перспектив розвитку. Основним вектором постає виокремлення персоналогічних здобутків виконавців та колективів, а також стильових напрямів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток естрадно-популярної музики з другої пол. ХХ ст. та процеси уніфікації й глобалізації зумовили появу на мапі світу численних вокально-інструментальних ансамблів (ВІА) та окремих солістів. Проте їх чисельність не завжди означала якість, адже визнання, успіх, слава та місце в музичній історії належали лише тим, хто вирізнявся на тлі інших. І такими критеріями особливості, унікальності стали національні характеристики репертуару – авторська музика, близька до фольклору; якісні аранжування фольклорних зразків. У ХХ ст. це стало своєрідною неоромантичною тенденцією не лише в академічній, але й естрадно-популярній сфері. Таких прикладів в історії світової музики є чимало. Феномен т. зв. «неаполітанських пісень», більшість з яких мають своїх авторів тексту і музики, творчість Джо Дассена і його французьких шансон, Марилі Родович і її польських пісень, виступи італійських співаків й ансамблів 80-тих – Альбано і Раміни Пауер, Тото Котунью, Адріано Челентано та ін. увійшли в історію популярної музики яскравими етнічними естрадно-популярними символами епохи. Подібні тенденції спостерігалися і в українській музиці, свідченням чого стала творчість метрів композиторської творчості – О. Білаша, І. Поклада, В. Верменича, пізніше М. Скорика, Б. Янівського, В. Івасюка, зафіксована у творчості співаків С. Ротару, В. Зінкевича, Н. Яремчука, ВІА «Смерічка», «Ватра» та ін.

Численні виступи співаків та ансамблів на фестивалі-конкурсі популярної музики в Сан-Ремо (Італія), активно рекламованих телебаченням, сприяли появі нових солістів і колективів з яскраво вираженим національним характером творчості. Поступово наближеність співу до фольклорних зразків уже не вражала унікальністю і тоді вагомою складовою сценічної творчості постали інші ідентифікаційні фактори – народний музичний інструментарій, національні костюми, оригінальні вокальні дані солістів чи фактурні стилізації фольклорного ансамблевого співу свого регіону чи країни. Такими зразками стали яскраві виступи зірок пісенної естради України 70-тих рр. – ансамблю «Кобза» та тріо Мареничів.

Використання українських народних інструментів в естрадно-популярній творчості співаків та ансамблів йшло двома шляхами – в якості автентичних традиційних зразків та видозмінених електронних аналогів, подібно до гітари. Так, в українську естрадно-популярну музику входять автентичні тембри інструментів – скрипки, сопілки, рогів й трембіти, цимбалів, бандури, кобзи-домри, бубнів, дзвіночків, дрімби, бугая, басолі-контрабаса. Вони не лише додавали національного колориту тембральному ансамблю супроводу, але й вигідно вирізняли співаків-солістів та ансамблі.

Паралельно відбуваються і зустрічні тенденції в академічному виконавстві. Зокрема нова виконавська форма – тріо бандуристок – у своїй творчості вже репрезентувала такий симбіоз. У репертуарі професійних вокально-інструментальних ансамблів, капел бандуристів 1950–1960-х рр. (наприклад, Державна капела бандуристів, перше тріо бандуристок у складі Т. Поліщук (мецсо-сопрано), В. Третьякової (сопрано) та Н. Павленко (колоратурне сопрано) й ін.) також переважали нескладні обробки українських народних пісень, творів тогочасних українських композиторів, акцент було зроблено на вокальній партії, бандурі здебільшого належала акомпануюча роль. Серед таких пісень переважали не лише патріотичні, а переважно лірично-розважальні твори. Це відповідало тодішній ідеологічній політиці СРСР, що, на жаль, дало дослідникам підстави називати репертуар бандуристок періоду застою «рослинно-любовним».

Саме в той період відбулися перші спроби (що у наступний період стали типовими) ввести бандуру до сфери популярної музики. Одним із перших у цій сфері став ансамбль «Кобза». Група створена за ініціативою випускників Київської консерваторії: бандуристів К. Новицького й В. Кушпета 1968 р., ансамбль відразу здобув неабияку популярність. Важливо, що саме в ансамблі були започатковані спроби введення електро-бандури до ансамблю, що синтезувало тембр українського інструмента і актуальні тенденції розвитку естрадно-популярної музики. Проте показово, що колектив виконував саме український репертуар – авторські твори та обробки народних пісень.

Стосовно використання автентичних народних інструментів у ВІА, то яскравим прикладом може слугувати творчість гурту «Заграва» з Коломиї (Івано-Франківська обл.) під керівництвом В. Павліковського, котрий функціонував впродовж 1988–1992 рр., де використовувалися скрипка, цимбали, трембіта, сопілка та ін. в інструментальних та вокально-інструментальних композиціях.

Період відновлення незалежності України сприяв активному залученню до естрадно-популярного мистецтва і народних інструментів. Формуються нові колективи, вирізняються солісти з виразним виконавським стилем, суттєво оновлюється їх репертуар, пропонуються нові форми репрезентації та інтерпретації музики, промоція народних інструментів у естрадно-джазовому напрямі, медіа-шоу тощо. Це спонукало до нових показників у бандурному мистецтві – залученні звукопідсилювальної апаратури до співу, створення можливостей використання звукознімачів та виведення інструментальної партії, поряд зі співом або без, на мікшерний пульта звукооператора. Серед бандуристів академічного напрямку спостерігаються прояви синтезування різних виконавських стилів, залучення нових яскравих творів естрадно-романсової творчості українських та зарубіжних композиторів. Яскравим прикладом творчості цього періоду постає сольна діяльність С. Мирводи та О. Герасименко.

Світлана Мирвода (1960 р. н.) – українська бандуристка і співачка, випускниця Львівської консерваторії ім. М. Лисенка (1985 р., клас проф. В. Герасименка), артистка оркестру народної та популярної музики Національної радіокомпанії України, народна артистка України (2016 р.). У своїй творчості вона синтезує діяльність і бандуристки, і гітаристки. Її репертуар охоплює пісенну спадщину українських композиторів різних періодів, ліричні та лірико-патріотичні романси, обробки українських народних пісень. У її пісенному доробку: компакт-диски, записи на радіо і постійні концерти в Україні і за межами. Понад сотня українських пісень і романсів входять до альбомів співачки-бандуристки: «Любові мить» (2006 р.), «Україно моя» (2008 р.), «Струни серця» (2012 р.), «Кохання віри не втрачає» (2017 р.). Під назвою «Любові голоси» (2007 р.) вона записала спільний диск із народними артистами України П. Дворським, О. Василенком, О. Дзюбою. Співачка – лауреат Гран-прі міжнародного фестивалю «Світ музики» (Італія, 2004 р.), всеукраїнських конкурсів і фестивалів пісенного та кобзарського мистецтва «Пісенний вернісаж» (2005, 2006, 2012, 2013, 2017 рр.), «Осіннє рандеву» (2004, 2005 рр.), «Пісня року», «Рідна мати моя» (2010, 2012–2014 рр.), «Родинна творчість» (2005 р.), авторської православної пісні (2007 р.), ім. О. Вересая (2009 р.) та ін. [17]. У 2013 р. артистка стала лауреатом літературно-мистецької премії ім. Д. Луценка «Осіннє золото».

Слід відзначити як розмаїття вікової аудиторії співачки, так і сценічних майданчиків, у т. ч. на Майдані 2013–2014 рр., періоду стану російсько-української війни у прифронтових зонах, військових частинах для Збройних сил України, реабілітаційних центрах – із благодійними цілями. Неодноразово С. Мирвода виступала за кордоном, перед українцями діаспори (США, Іспанія, Італія, Індія, Непал, Словачія, Греція, Угорщина, Німеччина), виконуючи національний пісенний репертуар. Її стиль виконавства – синтезований академічно-естрадний, наближений до пісенної лірико-епічної культури бардів, де особлива увага надається слову та його емоційному наповненню. Бандурний акомпанемент виконує доповнюючу – мелодично-гармонічну роль до співу, органічно синтезуючись із сопрановою партією голосу. С. Мирвода досконало володіючи бандурою, також залучає до тембрального насичення акомпанементу скрипку, флейту, сопілку, окарину, саксофон, струнний квартет.

Герасименко Оксана (1959 р. н.) – українська бандуристка, композитор, педагог, заслужений діяч мистецтв України, доцент Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Вона – членкиня Національної Спілки кобзарів України (1999 р.) та Національної Спілки композиторів України (2006 р.), лауреат I премії Міжнародного конкурсу композицій для бандури ім. Г. Китастого у Торонто, Канада (2000 р.). Її репертуар охоплює понад 200 різножанрових творів; вони увійшли до аудіо-альбомів виконавиці, знаходяться у фондах Українського радіо, використовуються як музика до театральних вистав та телефільмів. Окрім вагомого композиторського доробку та педагогічних здобутків, вона – учасниця відомого у 70-х рр. тріо «Львів'янки», сімейного дуєту разом із сестрою Ольгою, камерних інструментальних ансамблів різного складу (під час проживання на Кубі впродовж 80-х рр.), виступала і як солістка – інструменталістка та співачка. «Саме на Кубі відбулося початкове становлення сольного виконавського стилю бандуристки, що синтезувало традиції класичної бандурної естетики та естрадної

манери співу і гри» [7; 71]. Цей стиль позначений взаємодією стилів, жанрів, синтаксичних елементів української та латиноамериканської музики. Так, синкопований ритм, мажорна субдомінанта та натуральна домінанта в мінорі, поліметрія, квартові ходи, мажоро-мінорні контрасти, джазова та блюзова акордика і гармонічні побудови – як латиноамериканські елементи музичної мови, увійшли до багатьох авторських творів О. Герасименко, які й досі звучать на фестивалях, зокрема фольклорних і різдвяних («Каталонське рондо», «Темнька нічка», «Во Вифлеємі», «Небо і земля»). В аранжуваннях творів композиторів Бразилії, Аргентини, Куби та ін. для бандури відбувається тембральна імітація гітари, дзвіночків, цимбал, мандоліни тощо. У творчості О. Герасименко виразно помітні як міжкультурний синтез синхронного характеру (латиноамериканського й українського музичного мистецтва), так і внутрішньо-культурний діахронічного характеру – як стильова взаємодія традицій сценічної бандурної віртуозно-концертної практики ХХ ст. та ліричної естрадно-романсової манери співу, камерного, але емоційно глибокого наповнення [7; 72]. Л. Кияновська визначає композиції О. Герасименко як зразки розважальної музики, але не настирливої, агресивної, а напрочуд вишуканої, призначеної для душевного заспокоєння та примирення з самим собою [9; 38].

Як у виконавці естрадно-академічного характеру, в творчості О. Герасименко оригінальністю відзначаються альбом «На Різдво Христове» (1999 р.) з колядками і щедрівками та альбом «Adoracion» (1999 р.) із творів латиноамериканських композиторів. Її оригінальна вокально-інструментальна творчість містить елементи популярного характеру, розрахованого на широку слухачську аудиторію. Проте в більшості це твори не розважального, а лірично-інтимного («Вже осінь відійшла», «Безкрилої любові не буває», «Пісня про маму»), лірико-патріотичного («Народи мені, дівчино, сина», «Небесні хоругви», «Золотоблакітна Україно»), жартівливо-джазового характеру («Дош») та ін. Переважні тексти, які використовує авторка – поезія М. Чумарної, І. Павлів, О. Бердника та ін.

Особливою яскравістю позначені авторські інструментальні композиції О. Герасименко для ансамблів бандур (тріо, квартету, капел) з використанням солуючих мелодичних інструментів – флейти, скрипки, ная та ін., а також твори паритетного ансамблевого синтезування – бандури і фортепіано, бандури та гітари, бандури і флейти (скрипки, віолончелі), для струнного квартету з бандурою. Вони користуються значною популярністю, репрезентують зразок взаємодії академічного стилю та джазових стандартів, елементів New Age. Ця музика несе виразний музично-терапевтичний ефект, створює відповідну емоційну ауру для виконавців і слухачів. Серед них особливо слід відзначити «Сповідь», «Мелодію блакітного неба», «Таїна», «На крилах мрій», «Посвята», «Сонячний промінь», «Спогади», «Портрет Парижу» та ін. Останній твір містить епізоди використання дзвонів, мелодичні елементи французьких шансон, що надають виразної національної стилізації музиці О. Герасименко. Подібні національні стилізації спостерігаємо й у творах для бандури і гітари, наприклад «Каталонське рондо».

Неординарною постаттю сучасної української естради є *Марина Круть* – фіналістка Національного відбору Євробачення 2020 р. – єдина співачка інді-soul, що виступає в супроводі бандури. Бандуристка виконує переважно власні авторські твори або аранжування, активно концертує за кордоном, записала аудіо-диски. Подібні тенденції творчості співачок-бандуристок спостерігаються й у середовищі українського зарубіжжя. Наприклад, *Оля Фриз* (США), яка виступає в естрадно-популярній манері (стилях поп, кантрі, блюграс, джаз). *Рута Явна* (Канада) у своєму виконавстві репрезентує музично-терапевтичний напрям, музику для слухання лірично-емоційного контенту. Вона – учасниця тріо бандуристок «Зимова троянда», створеного 1989 р. у Ванкувері. У записаному нею компакт-диску «Пісні до Місяця» – колискові пісні народів світу, а також інструментальні композиції, що використовують сонористичний заспокійливий тембр бандури [5; 156].

Серед солістів-бандуристів слід відзначити феномен Р. Гриньківа, В. Лисенка, Г. Матвіїва, Я. Джуся, Д. Губ'яка та ін., творчість яких вражає не лише експериментами у конструкції та переосмисленні технічних і виразових можливостей бандури, але й активною промоцією інструмента на світових сценах, залученням різнохарактерного інструментального репертуару – каверів світових хітів (В. Лисенко, Я. Джуся), авторської джазової музики (Р. Гриньків, Г. Матвіїв) на хроматичних концертних бандурах, популярних та авторських пісень та романсів у супроводі електробандури (Д. Губ'як). Подібні проєкти у пошуку нової музичної мови і стилю спостерігаються й у творчості (виконавській та звукозаписній) бандуристів діаспори, зокрема В. Мішалова, Експериментального бандурного тріо, Ю. Китастого. Наприклад, аудіо-проєкти В. Мішалова (Канада) під назвою «Bandura magic» (CD, 1997 р.), «Bandura Christmas Magic» (CD, 1998 р.) із творами світової класики та популярної музики, фольклорних композицій як інструментальних версій в стилі етнодиско [5; 288].

Серед ансамблів бандуристів, сформованих в останні десятиліття, попри традиційно репрезентований академічно-концертний напрям виконавства, все частіше спостерігається звернення до сучасної естрадно-популярної музики – як української, так і зарубіжної. Колективи виконують власні

аранжування, кавери, співпрацюють із композиторами у створенні нового репертуару. Серед найвідоміших українських ансамблів бандуристів: тріо Національної телерадіокомпанії України (Київ), «Вербена» (Черкаси), «Росава» (Житомир), «Мальви» (Одеса), квартети «Жувава» (Харків), «Львів'янки» (Львів), «Гердан» (Івано-Франківськ) та ін. Усі вони переважно репрезентують академічно-концертний напрям стилю виконавства, але залучають і естрадно-популярні твори українських композиторів В. Івасюка, Б.-Ю. Янівського, П. Дворського, Ю. Ланюка, В. Власова, Б. Шиптура та ін.

Проте нині спостерігається і активна поява колективів нового виконавського стилю. Проаналізуємо, наприклад, відеозаписи популярного інструментального дуету V&V Project (бандура – Т. Мазур, баян – С. Шамрай), створеного 2015 р. Таке темброве поєднання не є новим у народно-інструментальному виконавстві. Одними з перших за складом таких колективів був дует подружжя Людмили та Юрія Федорових (Київ), до репертуару якого входили переклади творів епох бароко та класицизму, оригінальна творчість українських композиторів. Натомість, V&V Project, взявши за основу один із вищезгаданих репертуарних напрямів – аранжування, поступово наповнили його сучасним змістом і видовищними елементами. До першого фактору слід віднести орієнтацію колективу на кавер-версії або кавери (від англ. «cover version») – виконання або запис (іноді в оригінальній переробці) раніше оприлюднених музичних композицій інших авторів чи виконавців. Зауважимо, що використання кавер-версій є надзвичайно успішним, оскільки хітові мелодії чи композиції вже перевірені часом і мають своїх прихильників. До другого фактору слід залучити використання оригінальних відеOVERSІЙ до композицій, що посилюють візуальне сприйняття. Так, першими відео-записами колективу стали відомі музичні номери – «Гроза (Storm)» А. Вівальді з концерту «Літо» (цикл «Пори року»), Л. Бетховен «Місячна соната», саундтреки до відомих кінофільмів «Амелі», «Пірати Карибського моря», «Матриця», популярні хіти Металліка – «Nothing else matters», Queen – «Show must go on», Scorpions – «Still loving you» та ін. Вони одразу завойовують широку популярність [4].

Серед нових колективів – жіноче тріо бандуристок «Крала» (Київ), що у своїй творчості поєднує народну пісню, лаунж/lounge та pop-dance. Їх репертуар охоплює популярну джазову і європейську популярну музику, твори у стилі New Age, сучасні оригінальні обробки народних пісень.

Чоловіче тріо бандуристів «Брати» (Кам'янець-Подільський) відтворює на бандурі аранжування сучасних світових хітів. Музичний гурт «Bandurband» (Харків) виконує музику у стилях хіп-хоп, репкор, рок, фанк, використовує стилістичні елементи різних музичних жанрів. «Ойкумена» (Львів) – етно-джазовий гурт, який поєднує спів з грою на бандурі та африканському джембе. Гурт виконує сучасну українську авторську акустичну музику з елементами етно-джазу, твори з сопілкою, саксофоном, флейтою, гітарою, фортепіано та використовує динамічні перкусійні ритми у поєднанні з відкритим співом, відмовляючись від академічної манери співу. У творчому пошуку постійно перебуває і гурт «Троє зілля», що пропонує слухачам сучасне аранжування українських народних пісень. У складі колективу використовується бандура чи електро-бандура, клавіші, дарбука, джембе та різні перкусійні інструменти. «Троє зілля» презентує нове звучання не лише бандури, але й народних пісень у стилях електро, інді, джаз [12].

«Онiка» – відомий сучасний український музичний гурт, який поєднує українські народні мотиви та інструменти (бандуру, сопілку, трембіту, окарину, цимбали, бугай та ін.) з електронною музикою, ударними інструментами. Гурт «KoloYolo», який поєднує бандуру, гітару, ударні, спів, творить атмосферну музику імпровізаційного характеру, імітацію різних національних стилів як відображення World music.

Сміливі експерименти ансамблів бандуристів стосуються і власного аранжування для свого складу типово естрадно-популярних пісень. Наприклад, у творчому доробку *квартету бандуристок «Гердан»* (Івано-Франківськ) – твори К. Меладзе на сл. Д. Гольде «Квітка-душа», Л. Горової «Пісня життя», С. Вакарчука «Не твоя війна», Пет. і Павла Солодухи «Біля тополі» та ін. Для окремих із них, окрім співу й суто бандурної фактури, використано ударні (малий барабан, тамбурин), скрипку, фонограму.

Ще один колектив Прикарпаття – *дует бандуристок «Metamorfosi»* (Івано-Франківської обласної філармонії ім. І. Маланюк) 2020 р. репрезентувало нову програму вокальних та інструментальних творів з використанням електро-супроводу «Бандура e l'universo», в якому національний інструмент поєднаний з новими сучасними технологіями. Показово, що проєкт постав у результаті опитування глядачів у ФБ-групі колективу, що обрали саме такий стиль і відповідний репертуар. Особливо оригінально прозвучали скрипкові Концерти А. Вівальді у перекладі для бандурного ансамблю у поєднанні з ударною установкою.

Серед великої кількості колективів на естраді за участю бандури слід відмітити діяльність гурту «Шпильсті кобзарі», що виконує авторську музику, українські народні пісні, інструментальні твори, кавери на зарубіжні композиції, та українське ретро по-новому – у стилі «музичний шарж». Колектив – учасник багатьох телевізійних проєктів та шоу. Вперше він з'явився на телебаченні в третьому сезоні шоу «Україна має таланти», де вони виконали пісню «Червона рута» у різних стилях і з успіхом дійшли до півфіналу. Гурт

виконує авторську музику, українські народні пісні, інструментальні твори, кавери на зарубіжні композиції, українське ретро по-новому – у стилі «музичний шарж». Гурт є учасником багатьох фестивалів, серед яких: «Країна мрій», «Обнова-фест», «П'ять доріг», «Каштановий дім», «SHEFEST», «КобзарТ».

Подібні тенденції спостерігалися й у середовищі українців діаспори. Серед зразків їх виконавської творчості слід виділити тріо «Лебеді», гурт «Kubasonics» (Канада) та ін., що синтезують естрадну та народну манери виконавства, традиційну музику з сучасними стилями world, джипсі, панк, ф'южн залучають народні акустичні інструменти (цимбали, бандуру, сопілку, акордеон) до електронних.

Також слід відзначити залучення естрадно-популярних творів до репертуару молодих бандуристів-виконавців, зокрема в аранжуваннях для соло, ансамблів – пісні з доробку Т. Кароль, Х. Соловій, М. Круть та ін.

Висновки. Отже, період другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. став часом формування нових напрямів у бандурному мистецтві, зокрема зародженням естрадно-виконавського напряму творчості солістів і ансамблевих колективів. Яскравими тенденціями можна визначити фемінізацію бандурного виконавства, співпрацю з композиторами естрадного напряму, створення численних аранжувань і каверів популярної музики. Бандура залишилася виразним національним символом для сприйняття публікою, але її використання наповнилося новим змістом тембрального (наприклад, в електронних інструментах) і репертуарного характеру. Репертуар бандуристів охоплює як оригінальні твори різних жанрів (переважно пісенних, романсових, інструментальні п'єси), так і обробки, аранжування, кавери популярної естрадної української та зарубіжної музики.

В останні десятиріччя значно активізувалися інструментальний та вокально-інструментальний напрями бандурного естрадно-популярного виконавства. Формується не лише репертуарний контент для солістів і колективів, але й стиль співу й гри – естрадно-джазовий, естрадно-ліричний, soul, laung використання фонограм, а також специфіка використання звукопідсилюючої апаратури.

Перспективи нових досліджень полягають у створенні окремих мистецьких портретів про солістів та колективи України й української діаспори, які репрезентують бандурне мистецтво естрадно-популярного напряму, аналіз репертуарних жанрів, особливостей аранжування та обробки, їх звукозаписної та гастрольної, фестивальної, медійної діяльності

Список використаної літератури

1. Березуцька М. Репертуар як фактор ансамблевої творчості бандуристів (на матеріалі діяльності ансамблю бандуристів «Чарівниці»): дис... д-ра філософії: 025 Музичне мистецтво. Одеса : Одесь. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової, 2021. 255 с.
2. Бобечко О. Специфіка формування сольного жіночого репертуару в бандурному виконавстві. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. Рівне, 2016. № 22. С. 103–108.
3. Брояко Н., Водяний Б. Бандурне виконавство у контексті трансформаційних процесів української народної інструментальної культури ХХ – початку ХХІ століть. *Zinonii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. PP. 73–96. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-4>
4. Дутчак В. Бандура і кітч. *Кітч у мистецтві, етосі та вихованні*: колективна монографія. Львів-Rzeszów: Растр-7, 2019. С. 44–55.
5. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. 488 с.
6. Дутчак В., Кубік О. Специфіка розвитку бандурного ансамблевого мистецтва у середовищі української діаспори ХХ – початку ХХІ століття. *KELM*. № 2 (38). Vol. 1. 2021. С. 77 – 85.
7. Дутчак В. Творчий портрет Оксани Герасименко: бандурне мистецтво на перехресті культур та епох (ювілейні узагальнення). *Вісник Прикарпат. ун-ту серії «Мистецтвознавство»*. № 15-16. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ «Плай», 2009. С. 136–147.
8. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
9. Кияновська Л. Лицар бандури: До 80-річчя Василя Герасименка. Львів : ТеРус, 2007. 60 с.
10. Колубаєв О. Галицька популярна пісня в процесі еволюції регіональної традиції естрадно-музичного мистецтва: дис... канд. миств.: 17.00.03. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2014. 257 с.
11. Конвалюк У. Персоналогічний дискурс вокального мистецтва української естради 70-х років ХХ – початку ХХІ століть: дис... канд. миств.: 26.00.01. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2020. 320 с.
12. Кубік О. Типологія ансамблів у бандурному мистецтві України та діаспори. *Музичне мистецтво ХХІ століття – історія, теорія, практика*: зб. наук. праць ін-ту муз. мистецтва Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / заг. ред. та упоряд. А. Душного. Дрогобич, 2019. С. 183–191.
13. Лісняк І. Академічне бандурне мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Київ : ІМФЕ ім. М. Рильського, 2019. 254 с.
14. Лісняк І. Культурний образ сучасного бандурного мистецтва. *Zinonii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. PP. 144–164. DOI

<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-7>

15. Мандзюк Л. Специфіка розвитку академічного бандурного мистецтва на Слобожанщині: історія, персоналії, тенденції. *Zinovii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. P. 122–143. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-6>

16. Матвій Г. Звукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід: дис... канд. миств.: 17.00.03. Одеса : Одесь. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової, 2021. 190 с.

17. Офіційний сайт Світлани Мирводи. URL: <https://svitlanamyrvoda.com/>

18. Самая Т. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини XX – початку XXI століття: дис... канд. миств.: 26.00.01. Київ : Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. 199 с.

19. Слюсаренко Т. Бандурне виконавство як явище української національної культури: дис... канд. миств. Харків : ХНУМ ім. І. П. Котляревського, 2016. 209 с.

20. Тормахова В. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез: монографія. Київ : Вид-во Ліра-К, 2017. 204 с.

21. Федоряк Н. Трансформація музичної фольклорної традиції у середовищі української діаспори Північної Америки: історико-виконавський аспект: дис... канд. миств. 17.00.03. Львів, 2020. 316 с.

22. Чернета Т. Бандурне мистецтво Дніпропетровщини: від аматорства до академізму: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. 256 с.

23. B&B Projec. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCOEeg8uXAomzCLhwt0Hz4kg>.

24. Petrynka Kh. Contemporary bandura art as an embodiment of the cultural code of ukrainians. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (1), 2023. PP. 136–151. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2023-1-18>.

References

1. Berezutska M. Repertuar yak faktor ansamblevoi tvorchoosti bandurystiv (na materialii diialnosti ansamblu bandurystiv «Charivnytsi»). Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 025 Muzychne mystetstvo. Odesa: Odeska natsionalna muzychna akademiia imeni A. V. Nezhdanovoi, 2021. 255 s. (in Ukrainian).

2. Bobechko O. Spetsyfika formuvannia solnoho zhinochoho repertuaru v bandurnomu vykonavstvi. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Mystetstvoznavstvo*. Rivne, 2016. № 22. S. 103–108 (in Ukrainian).

3. Broiako N., Vodiany B. Bandurne vykonavstvo u konteksti transformatsiinykh protsesiv ukrainskoi narodnoi instrumentalnoi kultury XX – pochatku XXI stolit. *Zinovii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. P. 73–96. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-4> (in Ukrainian).

4. Dutchak V. Bandura i kitch. *Kitch u mystetstvi, etosi ta vykhovanni: kolektyvna monohrofiia*. Lviv-Rzeszów : Rastr-7, 2019. S. 44–55 (in Ukrainian).

5. Dutchak V. Bandurne mystetstvo ukrainskoho zarubizhzhia XX – pochatku XX stolittia: monohrafiia. Ivano-Frankivsk : Foliant, 2013. 488 s. (in Ukrainian).

6. Dutchak V., Kubik O. Spetsyfika rozvytku bandurnoho ansamblevoho mystetstva u seredovyshchi ukrainskoi diaspory XX – pochatku XXI stolittia. *KELM. № 2 (38). Vol.1. 2021. S. 77 – 85 (in Ukrainian).*

7. Dutchak V. Tvorchyi portret Oksany Herasymenko: bandurne mystetstvo na perekhresti kultur ta epokh (iuvenileni uzahalnennia). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu serii «Mystetstvoznavstvo»*. № 15-16. Ivano-Frankivsk : VDV TsIT «Plai», 2009. S. 136–147 (in Ukrainian).

8. Karas H. Muzychna kultura ukrainskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittia: monohrafiia. Ivano-Frankivsk : Tipovit, 2012. 1164 s. (in Ukrainian).

9. Kyianovska L. Lytsar bandury: Do 80-richchia Vasyliya Herasymenka. Lviv : TeRus, 2007. 60 s. (in Ukrainian).

10. Kolubaiev O. Halytska populiarna pisnia v protsesi evoliutsii rehionalnoi tradytzii estradno-muzychnoho mystetstva: dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03. Ivano-Frankivsk : Prykarp. nats. un-t im. Vasyliya Stefanyka, 2014. 257 ark. (in Ukrainian).

11. Konvaliuk U. Personolohichniy dyskurs vokalnoho mystetstva ukrainskoi estrady 70-kh rokiv XX – pochatku XXI stolit. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata mystetstvoznavstva za spetsialnistiu 26.00.01 Teoriia ta istoriia kultury (mystetstvoznavstvo). Ivano-Frankivsk : Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyliya Stefanyka, 2020. 320 s. (in Ukrainian).

12. Kubik O. Typolohiia ansambliv u bandurnomu mystetstvi Ukrainy ta diaspory. *Muzychne mystetstvo XXI stolittia – istoriia, teoriia, praktyka: zb. nauk. prats instytutu muz. mystetstva Drohobyt'skoho derzh. ped. univ. im. I. Franka / zah. red. ta uporiad. A. Dushnoho. Drohobych, 2019. S. 183–191. (in Ukrainian).*

13. Lisniak I. (2019). Akademichne bandurne mystetstvo Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia: monohrafiia. Kyiv: IMFE im. M. Ryl'skoho. 254 s. (in Ukrainian).

14. Lisniak I. Kulturnyi obraz suchasnoho bandurnoho mystetstva. *Zinovii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. PP. 144–164. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-7> (in Ukrainian).

15. Mandziuk L. Spetsyfika rozvytku akademichnoho bandurnoho mystetstva na Slobozhanshchyni: istoriia, personalii, tendentsii. *Zinovii Shtokalko: from kobzar traditions to bandura modern style: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. P. 122–143. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-171-8-6> (in Ukrainian).

16. Matviiv H. Zвукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia

kandydata mystetstvoznavstva (doktora filosofii) za spetsialnistiu 17.00.03 – «Muzychne mystetstvo». Odesa : Odeska natsionalna muzychna akademiia imeni A. V. Nezhdanovoi, 2021. 190 s. (in Ukrainian).

17. Ofitsiynyi sait Svitlany Myrvody. URL: <https://svitlanamyrvoda.com/> (in Ukrainian).

18. Samaia T. Vokalne mystetstvo estrady yak chynnyk kulturnoho zhyttia Ukrainy druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata mystetstvoznavstva (doktora filosofii) za spetsialnistiu 26.00.01 «Teoriia ta istoriia kultury». Kyiv : Natsionalna akademiia kerivnykh kadrov kultury i mystetstv, 2017. 199 s. (in Ukrainian).

19. Sliusarenko T. Bandurne vykonavstvo yak yavyshe ukrainskoi natsionalnoi kultury: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. mystetstvoznavstva. Kharkiv : KhNUM im. I. P. Kotliarevskoho, 2016. 209 s. (in Ukrainian).

20. Tormakhova V. Ukrainska estradna muzyka i folklor: vzaiemopronyknennia i syntez: monohrafiia. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2017. 204 s. (in Ukrainian).

21. Fedorniak N. Transformatsiia muzychnoi folklornoj tradytsii u seredovyshe ukrainskoi diaspory Pivnichnoi Ameryky: istoryko-vykonavskiy aspekt. Dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. myst. za spetsialnistiu 17.00.03 – muzychne mystetstvo. Lviv, 2020. 316 s. (in Ukrainian).

22. Cherneta T. Bandurne mystetstvo Dnipropetrovshchyny: vid amatorstva do akademizmu: monohrafiia. Kyiv : NAKKKiM, 2017. 256 s. (in Ukrainian).

23. B&B Projec. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCOEeg8uXAomzCLhwt0Hz4kg>.

24. Petrynka Kh. Contemporary bandura art as an embodiment of the cultural code of Ukrainians. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences* (1), 2023. P. 136–151. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2023-1-18> (in English).

UDC 78.01 : 78.071 : 789.5

ENTERTAINMENT DIMENSIONS OF CONTEMPORARY BANDURA ART

Dutchak Violetta – Doctor of Arts, professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Hanna Karas – Doctor of Arts, professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

The article proposes an analysis of bandura performance in Ukraine and the Ukrainian diaspora from the late 20 th to the early 21 st century in the context of the dimensions of functioning in popular music, its aesthetic and genre-specific demands. The research focuses on the creative work of solo performers and ensembles (homogeneous and mixed in terms of vocal composition and instrumentation) that have gained wide popularity, represent an innovative approach to repertoire and its stage interpretation, actively promote bandura art through participation in media shows, active promotion on social networks, sound recordings, and festival activities. The main thematic and genre directions of the repertoire of contemporary bandura art representatives, representing the popular music dimension intended for a wide mass audience and presented in the online space, are identified. The levels of interaction between bandura composition and folklore, as well as contemporary performance tendencies (spectacle, theatricality, covers, etc.), are revealed.

Key words: popular music performance, aesthetics and forms of popular music, bandura art in Ukraine and the Ukrainian diaspora, bandura soloists, bandura ensembles, repertoire and genre-specific priorities, sound recordings, media shows, festival movement.

Надійшла до редакції 26.05.2023 р.